

Dinsdag 14 november 1916 – ochtendeditie

Aanvallen uit de lucht.

Londen, 13 november. Naar de admiraliteit mededeelt hebben zeevliegtuigen gisteren een aanval op Oostende gedaan. Een aanzienlijk aantal bommen zijn op het Atelier de la Marine en op oorlogsschepen in de haven geworpen.

De Belgische volksvertegenwoordiging.

Havre, 13 november. Teneinde de leden van kamer en senaat in staat te stellen in zekere mate mee te werken aan de wetgevende arbeid, is de Belgische regering genegen zich met hen in verbinding te stellen. Door bemiddeling van de voorzitter van de kamer zijn zij hiervan verwittigd. Ze kunnen groepsgewijze of persoonlijk hun oordeel laten weten over: het herstel van de oorlogsschade in België, de grondslag der belastingen, tariefhervorming en de vraag of er een alcoholmonopolie van staatswege zal worden ingesteld. Ten einde de parlementsleden gelegenheid te geven ook zeker toezicht op de financiën te oefenen zal er uit hun midden een soort controlecommissie worden benoemd.

In De Tijd vinden wij een protest van de Belgische bisschoppen tegen het wegvoeren van Belgische burgers uit het land.

Reeds de 19^e oktober – aldus heet het – zonden wij aan de gouverneur-generaal een protest, waarvan een afschrift overhandigd werd aan de vertegenwoordigers te Brussel van de Heilige Stoel, van Spanje, van de Verenigde Staten, van Nederland; doch de gouverneur-generaal antwoordde ons met een niet-ontvankelijk verklaring.

Thans gaat het niet meer over dwangarbeid in België, maar in Duitsland, ten voordele van de Duitsers.

Om aan deze geweldige maatregelen een schijn van gewettigheid te geven, voerde de bezettende macht, in de Duitse pers – zowel in die van Duitsland als in die van België – vooral twee voorwendsels aan: de werklozen zijn een gevaar voor de openbare orde, een last voor de openbare liefdadigheid.

Na deze argumenten te hebben bestreden, vervolgt het protest:

De naakte waarheid is deze: ieder weggevoerd werkman betekent een soldaat meer voor het Duitse leger. Hij zal de plaats innemen van een Duits werkman, waarvan men een soldaat zal maken.

Zodat de toestand, die wij aan de beschaafde wereld blootleggen, hierop neerkomt: vierhonderdduizend arbeiders zijn, zonder het te willen en grotendeels wegens het bezettingsregime, de werkloosheid ten prooi gevallen.

Troepjes soldaten dringen met geweld in deze arme woningen binnen, rukken de jongelingen weg van hun ouders, de man van zijn vrouw, de vader van zijn kinderen.

In mijn brief van 16 oktober ll. aan baron von Bissing, herinnerde ik de gouverneur-generaal aan de verbintenis, door zijn voorganger aangegaan, en besloot aldus: “Uwe excellentie zal begrijpen, hoe zwaar mij de last zou wegen der verantwoordelijkheid, die ik zou te dragen hebben tegenover de families, indien het vertrouwen, dat zij U, door mijn tussenkomst en op mijn aandringen, hebben geschonken, op zo droevige wijze werd teleurgesteld.”

De gouverneur-generaal antwoordde mij: “Het bezigen van werklozen in Duitsland, slechts ingevoerd na twee jaar oorlog,

verschilt essentieel met het gevangen nemen van de tot de militaire dienst geschikte mannen. De maatregel houdt ook geen verband met de eigenlijke oorlog, maar berust op maatschappelijke en staathuishoudkundige gronden.”

Juist, alsof het woord van een fatsoenlijk man na een of twee jaar opzegbaar was, evenals een huurceel op korte termijn!

Wij, herders van deze schapen, die ons door woest geweld ontrukkt worden, wij staan daar angstig na te denken op de zedelijke en godsdienstige verlatenheid, waarin zij gaan wegwijnen: we zien machteloos toe op de smarten en de schrik in zovele verstrooide of bedreigde huisgezinnen; - en we wenden ons tot alle rechtschapen lieden, gelovigen of niet-gelovigen, in de verbonden landen, in de neutrale landen, ja zelfs in de vijandelijke landen, die eerbied hebben voor de menselijke waardigheid.

In naam der Belgische bisschoppen is het protest ondertekend door kard. Mercier, aartsbisschop van Mechelen. Met de bisschop van Brugge konden de bisschoppen niet in verbinding komen.

Belgische krijgsverrichtingen (5-11 november).

Het Belgische departement van oorlog doet over de krijgsverrichtingen van 5 tot 11 november de volgende mededeling:

Het aanhoudend slechte weer heeft in de afgelopen week de bedrijvigheid op het Belgische front belemmerd. De dagelijkse artilleriegevechten waren minder hevig. Belgische batterijen van elk kaliber hebben vijandelijke verdedigingswerken onder vuur genomen, alsook troepenverzamelingen, die op verscheidene plaatsen achter de Duitse eerste linie werden waargenomen.

In de sector van Steenstrate-Boezinge hebben bijna dagelijks bomgevechten plaats gehad, terwijl wij op het zuidelijk uiteinde van ons front, in medewerking met het Engelse leger, artillerie- en bomvuur onderhielden.

Dinsdag 14 november 1916 – avondeditie

De Koningin Regentes.

De Nieuwe Courant schrijft, na het Wolff-bericht te hebben aangehaald, dat aan boord van de Batavier VI contrabande zou zijn geweest, waardoor een rechtsgrond voor de opbrenging aanwezig is:

Met de mailboot van de Zeeland staat het anders. De maatschappij vervoert geen goederen; dit is algemeen bekend en het schip kan dus niet naar Zeebrugge opgebracht zijn op vermoeden van contrabande. Het vervoerde o.m. personen (Belgen en Engelsen) behorende tot tegen Duitsland oorlog voerende naties, maar het is op die grond niet voor opbrenging of voor inbeslagneming vatbaar, tenzij deze personen, met medeweten van directie of gezagvoerder “gedurende de reis, rechtstreeks meewerken aan de operaties van de vijand” (art. 45 van de Londense Zeerechtdeclaratie). Dat dit aan boord van de Koningin Regentes zou zijn geschied, moet uitgesloten worden geacht.

Hetzelfde verdrag bepaalt in art. 47 dat elk persoon, deel uitmakende van de krijgsmacht van de vijand, die gevonden wordt aan boord van een neutraal handelsvaartuig, krijgsgevangen gemaakt (kan) worden, zelfs al zou er geen reden zijn om het schip op te brengen”. Wij weten niet of de Zeeland zulke personen vervoerde; in elk geval is het begrip “deel uitmakend van de krijgsmacht van de vijand” ruim genoeg om, vooral in de tegenwoordige oorlogsomstandigheden, tot verschil van

opvatting aanleiding te geven. Tot het opbrengen van een neutraal schip levert echter de aanwezigheid aan boord van zulke personen geen grond, enkel tot het krijgsgevangen maken. Dit is in de tegenwoordige oorlog van Engelse en Franse zijde herhaaldelijk voorgekomen, ook met personen van wie het allerm minst zeker was, dat zij tot de vijandelijke krijgsmacht behoorden. Voor zover wij weten, is daartegen van onze kant nooit geprotesteerd.

Wat in het geval van de Koningin Regentes bijzonder de aandacht trekt, is dat de Duitsers ditmaal niet, zoals met de aanhouding van de Prins Hendrik in september, het schip slechts enkele uren tot onderzoek en arrestatie van sommige passagiers hebben vastgehouden, maar dat het nog steeds belet wordt zijn reis te vervolgen, zonder dat bij de Maatschappij Zeeland enig bericht of verklaring ontvangen is.

En dan is er nog iets anders. Zoals ons bij informatie bevestigd werd, waren bij de aanhouding van de Koningin Regentes door de Duitse duikbo(o)t(en) Nederlandse marinevaartuigen aanwezig, die over de aanhouding langdurig met de duikbootcommandant van gedachten hebben gewisseld. Er schijnt dus van de zijde van onze autoriteiten tegen het opbrengen ernstig bezwaar te zijn gemaakt, hetgeen ook af te leiden valt uit het bericht (waarvan wij de juistheid niet kunnen bevestigen of ontkennen), dat men tenslotte de duikboot met de mailboot naar Zeebrugge liet gaan onder protest.

De vraag doet zich aan ons voor of, als er bij onze marine voldoende reden bestond om zich tegen de opbrenging eerst te verzetten en vervolgens te protesteren, onze aanwezige oorlogsvaartuigen zich niet op de plaats, waar de aanhouding geschiedde, hadden kunnen stellen als konvooi van het Nederlandse mailschip. In dit geval zou het onderzoek van de Koningin Regentes onderworpen zijn geweest aan de zeer beperkende bepalingen, welke volgens het geldende

zeerecht bij geconvoyeerde schepen moeten worden in acht genomen, en zou de duikbootcommandant na een persoonlijk onderzoek aan de commandant van onze schepen hebben moeten bewijzen, dat het opbrengen van de mailboot gerechtvaardigd was.

Met ongeduld wachten wij omtrent een en ander op de inlichtingen, die van regeringswege wel niet achterwege zullen blijven.

Men meldt ons, dat verschillende passagiers van de Koningin Regentes heden uit Brugge te Roosendaal zijn aangekomen.

Een van hen, een Amerikaan, vertelde, dat de Duitsers hem hadden gewaarschuwd de overtocht naar Engeland op zijn reis naar de Verenigde Staten niet meer te beproeven met de maatschappij Zeeland, daar hij dan telkens door de Duitsers zou worden opgebracht.

In hoeverre dit laatste in ernst gemeend was, kunnen wij niet nagaan.

De weggevoerde Belgen.

Rome, 12 november. In de kringen van het Vaticaan wordt gezegd, dat de paus binnenkort een nota zal verzenden, waarin hij krachtig protesteert tegen de maatregelen, die de Duitse overheid ten opzichte van de Belgische bevolking heeft genomen.

Uit de Vlaamse Beweging.

II.

De heer L. Picard schrijft ons (zie het eerste artikel in ons blad van gisteren):

De taalgrens die België van oost naar west doorsnijdt, verdeelt het land in twee bijna gelijke delen, waarvan het noordelijk, het Vlaamse, echter veel dichter bevolkt is.

Sinds eeuwen is die grens dezelfde gebleven, doch onder invloed van politieke omstandigheden is er in Vlaams België op taalgebied een zeer bijzondere toestand in het leven geroepen, die voor het hele land de allergewichtigste gevolgen heeft gehad.

Het Vlaamse land (ter vereenvoudiging zullen wij het slechts over de vier noordelijke provincies hebben: de toestand in het arrondissement Leuven en in de plattelandsgemeenten van het arrondissement Brussel is overigens dezelfde als in die provincies) heeft volgens de volksoptelling van 1910 een bevolking van 3.195.565 zielen (de bevolking van de vier provincies verminderd met het aantal inwoners van enkele op de grens liggende Waalse dorpen); 87.417 daarvan – dit is 3 procent, hebben verklaard slechts Frans te kennen of ten minste voornamelijk Frans te spreken.

Wij moeten dit getal op de volgende wijze verder ontleden:

In de grote steden (Antwerpen, Gent, Brugge, Mechelen en Oostende) zijn er 44.247 Franssprekenden, te weten 7 procent van die stedelijke bevolking.

In de kleinere steden (van ten minste 10.000 tot 40.000 inwoners) zijn er 6658; te weten 2 ½ procent van die bevolking.

In de landelijke gemeenten en zeer kleine stadjes telt men er 30.764, te weten 1 ½ procent.

Men zou zich echter ten zeerste vergissen, wanneer men zou menen, dat men over het hele land steeds ten minste 15 Franssprekenden op 1000 inwoners zal vinden. Verre van daar: de Franssprekenden

bevinden zich integendeel hier en daar gegroepeerd op bepaalde plaatsen: allereerst vindt men ze bij de taalgrens, die natuurlijk van beide zijden wel eens overschreden wordt; de drie kleine grensplaatsjes Ronse, Komen en Menen tellen alleen reeds 6536 Franssprekenden, meer dan een vijfde dus van het totaal Franssprekende buiten de steden; verder vindt men nog een hoog procent verfransten in zekere villadorpen, waar de inwoners eigenlijk als stedelingen moeten aanzien worden (bv. 5 procent te Mortsel bij Antwerpen); ofwel vindt men bv. te Melle 7 procent doordat er een groot kerkelijk gesticht met Waalse paters of nonnen gevestigd is; ofwel rond een staatsinrichting, zoals midden in de Kempen te Leopoldsburg, naast het militaire kamp, waar 13 procent der inwoners Frans spreken of in de landloperskolonie te Merksplas Wortel, waar zowat 300 Walen meetellen.

Afgezien van die enkele incidenten mag men dus wel zeggen dat het Vlaamse platteland nog volkomen zuiver Vlaams is, temeer dat, waar het Frans nu eenmaal het sociale prestige beoogt, hier en daar die taal wel ten onrechte als de meest gebruikte omgangstaal zal zijn opgegeven.

In de kleine steden vindt men al iets meer verfransing vooral in de nog bijna achttiende eeuwse plaatsjes, die voornamelijk bestuurscentra zijn, als Hasselt en Tongeren (5 procent Franssprekenden) terwijl in industriestadjes als Turnhout, Roeselare, St.-Niklaas, Eeklo hun aantal niet eens een tweehonderdste deel van de bevolking is.

In de grote steden dan – die werkelijk cultuurwaarde hebben – is bijna alles wat macht heeft door kapitaal, regeringsfunctie of wetenschap, Frans van taal, tot men eindelijk in de hoofdstad Brussel de verfransing ziet doordringen tot diep in het volk.

Het Vlaamse volk, buiten Brussel, is dus Vlaams van taal gebleven en de hierboven aangehaalde cijfers geven eigenlijk nog een veel te groot idee van de verfransing; om te weten hoeveel Vlamingen er verfranst zijn, zou men die sommen nog moeten verminderen met het getal vreemdelingen – er zijn 12.000 Fransen in de vier provincies en met het zeer grote, maar helaas niet te kennen aantal Walen, in Vlaanderen in staatsdienst of in het leger geplaatst.

Men mag gerust beweren dat op 100 geboren Vlamingen slechts één het Frans tot omgangstaal heeft aangenomen.

Doch die enkele duizenden verfranst hebben de macht in het land en vormen de toonaangevende kringen.

Al de historische oorzaken van dit feit aan te duiden zou ons te ver voeren; alleen de voornaamste willen wij noemen.

De moderne staat, in België onder de Franse overheersing gesticht, is steeds verfransend blijven werken:

Wie in de staatsdienst vooruit wilde komen, moest zich aanpassen aan het Franse milieu;

De man van zaken nam de taal aan, waarin de grootste meest omvattende zaak gevoerd werd – de staatszaak – en sprak Frans;

De man van wetenschap, waar hij gebruik wilde maken van de onmisbare wetenschappelijke staatsinrichtingen, moest zich laten verfransen;

De kerkelijke overheid bleef Frans naast de verfransde staat. In het begin van verleden eeuw waren alle Belgische bisschoppen geboren Fransen geweest en nog in 1906 publiceerde monseigneur Mercier een plechtige herderlijke brief tegen de Vlaamse hogeschool;

Alles wat van de machtige heren moet leven, kunst en toneel, mooie winkels, hotels, restaurants en koffiehuisen, tingeltangels en wat er omheen zweeft, al het mindere dat op de rijkdom wil teren, werd Frans.

Enkele honderden konden zo steden van duizenden Vlamingen er doen uitzien als Franse steden.

Tegen dit alles zijn de flaminganten in verzet gekomen. Zij zijn de uit de bredere volkslagen opstijgende individuen, die mee zullen deel uitmaken van de leidende stand, doch daaraan hun natuurlijke Vlaamse aanleg en hun geestesgesteldheid niet willen opofferen. Die algemene Vlaamse aard van het volk die zij in zich voelen, ze zouden hem integendeel willen ontwikkelen en tot uiting brengen in een alles omvattende Vlaamse cultuur, die in aansluiting en in wisselwerking met de Noord-Nederlandse stellig nog eens grote betekenis in Europa zou kunnen verwerven.

Waar nu elke cultuur gebonden is aan een taal en waar alle cultuur, ze weze nog zo geestelijk, niet kan leven buiten zekere sociale organisatie, waarvoor in deze tijd van staatswege en door de rijkere standen gezorgd wordt, is de natuurlijke orde en enige eis van de flaminganten als zodanig, dat in het Vlaamse land de staat en al zijn organen, Vlaams zullen zijn en uitsluitend Vlaams van taal. Zij vertrouwen erop dat er zich dan weldra ook een Vlaamse betere stand zou ontwikkelen.

Eerst nadat de taalkwestie zal opgelost zijn, eerst nadat de Franse taaldwang zal opgeheven zijn, eerst nadat staat en regering in het Vlaamse land naar de taal zullen zijn gesocialiseerd, eerst dan zal er een volledige cultuur uit ons volk kunnen groeien. En die volledigheid is het ideaal, want een onvolledige cultuur is een contradictie in terminis: dat hier of daar een enkele Vlaming reeds een mooi boek

schrijft in het Nederlands, heeft slechts zeer geringe sociale waarde, zolang de taalkwestie in haar geheel niet langs staatsrechtelijke weg is opgelost.

Toch is er ook van Vlaamse zijde wel eens protest aangetekend tegen het voeren van de “taalstrijd”.

Allereerst door zekere sterk antiklerikalen, die voor alles Rome wilden bevechten, en meer verknocht waren aan de door Fransgezinden geleide vrijmetselaarslogen, dan ze waren aan de flamingantenorganisatie. Een mooi type van hen is prof. P. Fredericq, wiens verdiensten vooral op het gebied der toenaderingsbeweging tussen Noord- en Zuid-Nederland, stellig hoog aangeschreven moeten worden, doch die zich ondermeer door zijn houding inzake de Vlaamse hogeschool voor de oorlog feitelijk toch reeds buiten de gemeenschap der Vlaamsgezinden gesteld had.

Een andere maal is, zowat twintig jaar geleden, tegen de “taalstrijd” protest aangetekend door een groep jonge anarchisten, wiens woordvoerder August Vermeylen is geweest. Van een vervlaamsing van de staat wilden zij niet weten; de staat moest worden afgeschaft en ieder moest op zijn manier maar trachten de schoonst mogelijke Vlaming te worden. Nu de mode der anarchie enigszins voorbij is, is dit standpunt wel een weinig veranderd, maar in de grond toch even onpolitiek gebleven. Vermeylen zelf heeft overigens zijn idealen moeten wijzigen: in een herdruk van zijn “Kritiek der Vlaamse Beweging” beweert hij toch het nut der taalbeweging te willen erkennen en zijn voorgenomen Vlaams individualisme is in zover een mislukking, dat zijn eigen gezin – die eerste objectivering van elke mannelijke geest – overwegend Frans is.

Een derde maal is tegen de “taalstrijdopvatting” der Vlaamse Beweging opgekomen tijdens de oorlog. Enkelen zijn verschrikt

geweest door het verband dat de flaminganten gelegd hebben tussen buitenlandse en binnenlandse politiek (waarover in het volgend artikel). Dit verband niet kunnende loochenen, hebben zij dan maar eenvoudigweg de heel onpolitieke kant van de Vlaamse zaak genegeerd. Typisch voor dit standpunt was het artikel van de heer Van Puyvelde in het oktobernummer van De Gids, waarin de enige eigenlijke kwestie waarom het gaat, de taalkwestie, wordt weggemoffeld.

De meerderheid der flaminganten hebben zich echter de directe realiteit van hun strijd niet laten ontfoetselen.